

Dömölki Bálint köszöntése 80. születésnapja alkalmából

A világ nagy karmesterei nem egyformák. Sokan arról híresek, hogy azonnal felismerni őket, már az első mozdulataikról. A vezénylés, sokaknak talán meglepő: valójában nem a mozdulatok művészete. Persze, a külvilág úgy látja, hogy a mozdulatoktól működik a zenekar. De a zenekar tagjai tudják: a karmesternek a szeme a fontos. Az, hogy hova néz, meg hogy hogyan néz. És így aztán vannak a karmesterek között olyanok, akiknek szinte nem is kell, hogy megmozdítsák a kezüket, a tekintetük olyan, hogy akkor is vezényelnek, ha a kezük nem mozdul. Azok a karmesterek sokszor inkább csak a szakmában ismertek, a széles nagyvilágban olykor nem is annyira. Hiszen mozdulataik, vagy különösen más, felvett allúrjeik alapján nem lehet felismerni őket. Akik általában nem hadonásznak, vagy szinte még csak meg se mozdulnak, azok az agyukkal vezényelnek... A próbákon néhány bölcs mondat arról, ami esetleg nem jó, és a zenekar máris kiválóan működik. A külvilágban maximum az látható, hogy a szemük él, és hogy állandóan gondolkoznak... Ezt persze elsősorban csak azok látják, akik közel kerülnek hozzájuk. A többiek „mindössze” az eredményt hallják: a zene jól szól.

A hallgatók közül adott esetben néhányan olyan helyzetben vannak, hogy ezért díjakat adnak neki. De ő nem ezért csinálja, az ilyen típusú embert nem a szép számmal kapott díjak határozzák meg, hanem a tevékenység maga és annak minősége.

Vannak az életünk más – nem zenei – területén is csendes, lényeglátó, alapos karmesterek. A szemük mindent elárul: állandóan figyelnek, jelzik, ha valami nem jó, de soha semmi teatralitás... „Csak” a zenekaruk működik jól. Ez nem kor kérdése: van, akinek bármilyen csapat jut, abból mindig kihozza a legjobbat. Fiatalon is, idősebben is. Ha fiatalabb, akkor nyilván a tudás segít ebben. Ahogy az idő előrehalad, akkor már a bölcsesség is. A lényeg, hogy az ilyen karmester tekintete mindig visszafogott, a problémákat mindig a megfelelő időben megemlíti, és ezt sokan – egyesek esetleg csak tudat alatt – nagyra értékelik. És csatlakoznak az együtteshez, amelyik eredményes lesz, mert a karmester nem véletlenül vette be őket. És mert a karmesterrel jól együtt tudnak működni.

Dömölki Bálint első zenekara az ötvenes évek végén az M-3-ast építő együttes volt, ahová az ELTÉ-n frissen végzett matematikusként került. Jó karmester sok hangszeren játszik: Bálint nemcsak az első magyarországi elektronikus számítógép építését vezette, hanem az első ezen működő programok írásában is részt vett. Zenekari ez idő tájt – osztályvezetőként – az MTA Kibernetikai Kutatócsoport, majd MTA Számítástechnikai Központ. Sőt, hogy magas szintű hangszeres tudását is megmutassa, kitalált egy bitvektor-manipulációkon alapuló szintaktikai elemző algoritmust, és megmutatta annak alkalmazási lehetőségeit is a fordítóprogram-készítésben. A hatvanas évek második felében aztán – immár egy Moszkvában szerzett kandidátusi cím társaságában – az INFELOR-ban osztályvezetőként, majd igazgatóhelyettesként irányított. Az univerzális compiler-compiler rendszerrel töltött évek után a magyar miniszámítógépek architektúrájának és rendszerprogramjainak a kialakítása következett, ami már egy magasabb absztrakciós szint, ahogy a hangszeres zenészből karmesterré váló művészeknél ez szokásos. Mondhatnánk, hogy ez idő tájt van vége Bálint számára a „bitkorszaknak”. Az SZKI-ban aztán laborvezetői, tudományos igazgatóhelyettesi, majd tudományos igazgatói karmesteri beosztások alatt – egyfajta hangszeres tevékenységként – a programozási fogalmak absztrakt leírásával foglalkozott, majd a hetvenes évek végén az akkor megjelenő új paradigma, a logikai programozási rendszerek irányába fordult az érdeklődése. Az IQSOFT zenekarát már ő hozta létre: ennek az első időkben ügyvezető igazgatója, majd igazgatótanácsi elnöke volt.

Vett ő részt más zenekar alapításában is ez alatt az idő alatt: itt van például a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság... Ennek 1968-ban alapító tagja, majd 1975 és 80 között alelnöke, 1985 és 90 között elnöke, ezt követően „előző elnöke”, majd immár több mint húsz év óta tiszteletbeli elnöke.

Szakterületének legmagasabb „művészeti” központjai is igényt tartottak rá: az ezredforduló táján az Informatikai Érdekegyeztető Fórum alelnöke, majd az Informatikai és Hírközlési Minisztérium tanácsadója, majd az „Információs Társadalom Technológiai Távlatai” projekt vezetője a Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanácsnál. Az ok egyszerű: Bálintot érdeklődése az informatika még absztraktabb világába vitte. Ekkor már az információs szolgáltatások minőségével, az informatikai szolgáltatások felhasználóvédelmével, az informatika szabályozásával, majd egyenesen a nemzet informatikai stratégiájával foglalkozott.

Bálint aktív részvételével kialakult időközben egy szakmai-baráti „kamaraegyüttes” is, amely közösség – úgy érzem – számára a mai napig fontos, bár sokan még a nevét sem hallották: a Tahi-kör. Nevét a körünkből idejekorán örökre eltávozott Mojzes Imre Tahiban levő házában való első összejövetelekről kapta, és ebbe a társaságba a mai napig több olyan (jelenlevő) kolléga is beletartozik, aki a magyar informatika ügyét fontosnak érzi és tenni akar érte.

Bálint a legutóbbi időkből egyszerre két témával foglalkozik aktívan: az informatikatörténettel (többek közt ezért is vagyunk épp itt, ahol vagyunk!) és a technológiai előrettekintéssel. Lássuk be: az idős emberek nem gyakran tekintenek előre, hanem sokkal szívesebben néznek hátrafelé az időben. Viszont aki mindazokra az évekre jól emlékszik, amennyi éves eddig már valaha volt, az fontosnak tudja tartani a változást, és nyilván érdeklődik ennek a változásnak az ezután jövő szakaszai iránt is. Tehát aki pontosan annyi idős, mint amennyi éppen: az – még ha az életkora nem túl magas is – valamilyen furcsa értelemben idős embernek mondható, de aki emlékszik arra is, hogy hogy gondolkodik egy 29, egy 42, vagy egy 53 éves, az akárhány éves is – lehet akár 80 is! – az nem idős.

Dömölki Bálint a véges automaták elméletével kezdte tudományos karrierjét. A véges világ nagyon ismerős számára. Ne feledjük mi sem: éveink száma véges, ám a végeesség nem jelent zártságot. Egy felülről nyílt véges intervallum a benne levőknek a korlátatlanság ígéretét hordozza. Ezért nem is annyira zavar minket, hogy egyszer majd zárt véges intervallumként fogják emlegetni éveink számát. Amikor valakit például azért ünneplünk, mert ő már kereken nyolcvanszor megtette a Nap körüli pályát, a lába alatt levő földgolyóval együtt, akkor örülünk, hogy ez a keringések száma alkotta számsor még javában nyílt felülről.

Kedves Bálint! Kívánjuk, hogy keringj még sokáig velünk együtt. Hogy visszatérjek eredeti metaforámhoz: akik itt vagyunk, legtöbben vagy csak jól ismerjük zenekaraidat, vagy valamelyik zenekarodban esetleg játszottunk is: egyesek igazi zenekari tagként, mások csak szólistaként léptek fel Veled az előző évtizedek valamelyikében. Viszont mindannyian szeretnénk, ha csendes, irányító megjegyzéseiddel és a szemeddel még sokáig igazgatnál minket.

Isten éltesen még nagyon sokáig!

Prószéky Gábor